

До спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04
у Західноукраїнському національному університеті
46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук Тичної Богдани
Миколаївни на дисертацію Новікова Дениса Олександровича
на тему «Адміністративно-правове регулювання санкційної політики
України», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми. Санкційна політика України є одним із ключових інструментів захисту національних інтересів, забезпечення територіальної цілісності та протидії зовнішній агресії. З моменту початку російської агресії у 2014 році Україна почала активно використовувати санкції як засіб впливу на осіб, організації та держави, які загрожують її суверенітету. Санкції стали важливим елементом державної політики, що дозволяє не лише обмежувати діяльність агресора, але й демонструвати рішучість України у відстоюванні своїх прав на міжнародній арені.

Україна застосовує санкції до фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у фінансуванні тероризму, підтримують окупацію українських територій або порушують міжнародне право. Важливим аспектом української санкційної політики є її тісний зв'язок із міжнародними партнерами. Синхронізація санкцій із країнами Європейського Союзу, США, Великобританією та іншими державами дозволяє посилити ефективність заходів і створити глобальний тиск на країну-агресорку. Це свідчить про те, що санкційна політика України є не лише внутрішнім механізмом впливу, а й частиною міжнародної стратегії.

Значним досягненням санкційної політики є блокування активів осіб і компаній, які сприяють агресії проти України. Санкції також спрямовані на обмеження економічних можливостей агресора через заборону співпраці з певними секторами економіки та обмеження доступу до фінансових ресурсів. Це дозволяє Україні послаблювати економічний потенціал супротивника та створювати додаткові перешкоди для продовження агресивних дій.

Однак, попри успіхи санкційна політика України стикається з низкою викликів. Однією з головних проблем є відсутність системного підходу до запровадження та реалізації санкцій. Часто санкції ухвалюються без чіткої стратегії або належного аналізу їхньої ефективності. Крім того, існують труднощі у забезпеченні належного контролю за виконанням санкційних рішень. Недосконалість законодавства та відсутність чітких механізмів моніторингу призводять до того, що окремі суб'єкти можуть уникати відповідальності або знаходити способи обходу санкцій.

Ще однією проблемою є недостатня координація між різними державними органами, які відповідають за реалізацію санкційної політики.

Таким чином, санкційна політика України є важливим елементом державної стратегії у боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність. Попри певні недоліки та виклики цей інструмент демонструє свою ефективність і має значний потенціал для подальшого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження Новікова Д. О. є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому пропонується новий теоретико-правовий підхід до вирішення наукової проблеми, що є важливим внеском в адміністративну науку. Представлена дисертаційна робота відрізняється грамотним, послідовним і системним викладом матеріалу на основі повного наукового обґрунтування. Чітко прослідковується авторська позиція та логічна завершеність роботи. Висновки і положення, що виносяться на захист, є особистим здобутком дисертанта.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі наукової роботи обґрунтовано актуальність теми дисертації, встановлено її зв'язок із науковими програмами, темами, планами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи, які використано в роботі, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, аргументовано особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію результатів дисертації, анонсовано структуру роботи, зазначено її обсяг. **У першому розділі** «Теоретичні і методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні» досліджено еволюцію адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні, проаналізовано стан та особливості наукових досліджень у сфері адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні, розглянуто санкції як інструмент дипломатії примусу. **У другому розділі** «Санкційна політика як вид державної політики та об'єкт адміністративно-правового регулювання в Україні» охарактеризовано адміністративно-правові засади санкційної політики України та її взаємозв'язок із міжнародною санкційною політикою, розкрито особливості організаційного забезпечення формування і реалізації санкційної політики в Україні, досліджено процедуру застосування, внесення змін, скасування санкцій, контролю за їх здійсненням. **Третій розділ** дисертаційного дослідження «Напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні» складається з двох підрозділів, у яких здійснено аналіз ефективності санкцій як передумови до вдосконалення адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні, визначено вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію санкційної політики та її адміністративно-правове регулювання. Результатом роботи є **висновки**, які повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень, а, зокрема, розв'язують важливу наукову проблему щодо питань адміністративно-правових засад

санкційної політики України, визначення особливості її еволюції, механізму забезпечення формування та реалізації, порядку проведення моніторингу санкцій.

Для досягнення наукової об'єктивності результатів дослідження в дисертації було слушно використано загальнонаукові, спеціальнонаукові та філософсько-світоглядні методи, що сприяло єдності гносеологічного, міжнародно-правового і соціально-філософського аналізу принципів та особливостей впровадження санкцій, моніторингу їх ефективності. Зокрема, у роботі застосовано діалектичний метод, що зумовило розгляд предмету дослідження у розрізі його об'єктивності та різнобічності. Цей метод застосовувався, зокрема, у *розділі 2*. Історичний підхід використовувався при визначенні поняття та змісту санкцій на різних історичних етапах, основних періодів еволюції санкційної політики. Історичний метод застосовувався при написанні *підрозділів 1.1. та 1.2*. Метод порівняльного правознавства був використаний для аналізу особливостей застосування санкцій в різних країнах світу та найчастіше використовувався у *розділі 3*. Метод класифікації використовувався для визначення основних видів і типів санкцій у адміністративному праві, зокрема, було досліджено санкції припинювального характеру, правовідновлювальні та компенсаційні. Цей метод застосовувався у *підрозділі 1.3*. Системно-структурний підхід був необхідний для дослідження сутності санкцій у розрізі структури правових норм. При аналізі ж функцій і ознак санкцій використовувався структурно-функціональний метод. Зазначені методи безпосередньо застосовувались у *підрозділах 2.2. і 2.3*. Для виділення властивостей санкцій актуальним був формально-юридичний метод, завдяки якому у *підрозділі 1.3* було визначено зміст правових норм, сформульовано їх системно-функціональне та логічне пояснення. Для обґрунтування практичних аспектів застосування результатів дослідження санкційної політики був використаний метод правового моделювання, з метою з'ясування основних принципів – прийоми аналізу і синтезу (*підрозділи 2.1., 2.2. та 2.3*).

Достовірність і новизна наукових положень. Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням значного списку використаних джерел, до якого увійшли праці вітчизняних і зарубіжних науковців, законодавство з досліджуваної проблематики.

Новизна забезпечується розробкою низки наукових положень, запропонованих вперше, тих, що автор удосконалив, та таких, що дістали подальшого розвитку на матеріалі дослідження дисертації Новікова Д. О.

Дисертантом вперше сформульовано визначення поняття та сутності адміністративно-правових санкцій як передбаченого чинним законодавством інструменту впливу уповноваженого на це суб'єкта з метою припинення правопорушення, усунення його причин і наслідків, а також покарання правопорушника в адміністративному порядку із застосуванням законних процедур та механізмів; описано зміст відповідних ознак адміністративно-правових санкцій, які є результатом реакції уповноваженого суб'єкта стосовно вчиненого правопорушення та застосовуються через відповідну встановлену законом процедуру у визначеній процесуальній формі; визначено основні засади та принципи санкційної політики в Україні, охарактеризовано способи забезпечення їх реалізації. Зокрема, зазначено, що основним інструментом санкційної політики є санкції, які є спеціальними обмежувальними заходами відповідно до законодавства України і запроваджуються для захисту суверенітету, безпеки та територіальної цілісності України, національних інтересів тощо, засновані на принципах прозорості, законності, об'єктивності, ефективності й відповідності меті; розроблено класифікацію санкцій за змістом, що визначається у здійсненні впливу та примусу у певній сфері діяльності; визначено поняття «санкційна політика», «принципи санкційної діяльності», «підсанкційна особа»; розроблено періодизацію становлення та розвитку санкційної політики. Зокрема, визначено, що термін «санкції» викристалізувався у дискусіях на мирних конгресах кінця ХІХ століття. Розуміння санкцій близьке до теперішнього з'являється у міжнародних відносинах лише після завершення

Першої світової війни та ухвалення Статуту Ліги Націй. У ХХ ст. застосування санкцій ввійшло до арсеналу дипломатії багатьох провідних держав світу. Значення санкцій як інструменту зовнішньополітичного впливу зростає в ХХІ ст., що пов'язано з процесами глобалізації. Це посилює взаємозалежність країн на світовій арені, змінює параметри могутності держав, а також ускладнює процес міжнародного співробітництва; запропоновано основні напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання санкційної політики під впливом євроінтеграційних процесів.

Удосконалено підходи до визначення ознак, що відрізняють санкції від інших обмежувальних та примусових заходів, зокрема доведено, що характерним для них є зміст діяльності для досягнення поставленої мети, а саме – припинення протиправного діяння та усунення його наслідків, покарання правопорушника; уявлення про зміни нормативно-правового регулювання відносин в сфері санкційної політики, що зумовлені політичними, економічними, та соціальними чинниками.

Дістали подальшого розвитку: положення про механізм застосування санкцій в адміністративному праві, а, зокрема, щодо важливості визначення предмету цих заходів та забезпечення ефективного механізму контролю за їх реалізацією, з метою попередження їх обходу; висновки щодо ролі адміністративних санкцій у здійсненні державної політики, зокрема, встановлено ряд особливостей, які впливають на ефективність санкційної політики, а саме: її багатоцільовий характер, синхронізація дій з партнерами, потреба у прийнятті ризиків «бумеранга», застосування багаторівневих і вторинних санкцій; пропозиції вдосконалення «санкційного» законодавства України відповідно до міжнародних стандартів, зважаючи на практичний досвід найбільш розвинених країн.

Таким чином, можна констатувати, що дисертант здійснив науковий аналіз теми відповідально та якісно, що послужило основою в процесі досягнення вагомих науково-теоретичних й практичних результатів, які є новими або мають ознаки наукової новизни.

Заслуговує на увагу висновок Новікова Д. О. про те, що існуючий механізм санкцій, який передбачений законодавством України, може застосовуватися нашою державою до іноземної держави чи іноземної юридичної особи, а також юридичної особи, що знаходиться під контролем фізичної особи-нерезидента чи іноземної юридичної особи, іноземців, осіб без громадянства та суб'єктів, що здійснюють терористичну діяльність. Проте, законом не передбачено заборону ввезення до України товарів чи їх складових, які походять з держав, що знаходяться під санкціями, а також здійснення моніторингу і запровадження заходів щодо товарів із третіх країн з метою запобігання обходу санкцій. І це, на думку автора, є прогалиною національного законодавства (стор. 28 дисертації).

Цікавим є авторське обґрунтування того, що «політика санкцій є стратегією, що використовується урядами і міжнародними організаціями з метою впливу на поведінку певних осіб, об'єднань, організацій або держав, шляхом накладення покарань або обмежень. Ці заходи, як правило, мають дипломатичний, економічний чи правовий характер та використовуються з метою вирішення питань таких, як: порушення прав людини, тероризм, розповсюдження ядерної зброї, а також інші порушення міжнародних норм та стандартів» (стор. 46 дисертації).

Особливо позитивне враження справляють переконливі аргументи, які Новікова Д. О. висуває на користь своєї тези про те, що «досвід євроінтеграції України за умов повномасштабної російсько-української війни, характеризується унікальністю. Здійснюючи опір російській збройній агресії та потерпаючи від значних людських і економічних втрат, наша держава стає кандидатом для вступу до ЄС та поглиблює із ним партнерство, продовжує євроінтеграцію у різних галузях, виконує рекомендації Єврокомісії і запроваджує норми та положення Угоди про асоціацію» (стор. 170 дисертації). Ми повністю підтримуємо такі авторські висновки.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Наукова новизна, мета, завдання, висновки і пропозиції

сформульовані автором самостійно на підставі власних міркувань. При застосуванні наукових праць учених, законодавства України, міжнародно-правових актів, інших джерел інформації у дисертації зроблено на них посилання.

Апробація матеріалів дисертації є достатньою. Зокрема, результати дисертаційного дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях: Міжнародна наукова студентська конференція «Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді» (м. Тернопіль, 15 травня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 19-20 квітня 2024 р.); Міжнародна наукова студентська конференція «Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді» (м. Тернопіль, 15 травня 2024 р.).

Структура дисертації побудована згідно з логікою викладання матеріалу і завершується чітко сформульованими висновками.

Водночас, у дослідженні Новікова Д. О. наявні дискусійні моменти, на які слід звернути увагу.

1. На стор. 32 дисертації здобувач зазначає наступне «визнаємо факт, що існує необхідність вдосконалення чинного законодавства нашої держави в сфері санкційної політики і приведення його відповідно до міжнародних стандартів та вимог Конституції України». З цього приводу хотілося б почути конкретні авторські пропозиції щодо змін санкційного законодавства.

2. У підрозділі 1.3. «Санкції як інструмент дипломатії примусу» дисертант акцентує увагу на тому, що «на практиці обсяг санкцій, що використовуються Радою Безпеки ООН, варіюється від одного режиму санкцій до іншого, і навіть у межах одного режиму, оскільки Рада розширювала або звужувала заходи, застосовані для заохочення або

винагороди дотримання з боку об'єкта санкцій». Вбачається, що цю тезу необхідно більш детально пояснити під час публічного захисту.

3. У роботі (стор. 109) автор наголошує, що «санкції є інструментом, який потрібно застосовувати тільки тоді, коли вичерпано усі мирні засоби врегулювання суперечки чи конфлікту для підтримання чи відновлення міжнародного миру та безпеки». Цікаво було б дізнатися, що саме Новіков Д. О. розуміє під поняттям «мирні засоби врегулювання суперечки чи конфлікту», які є різновиди цих мирних засобів, а також, їх ефективність та доцільність застосування у площині російської агресії проти України?

4. На стор. 132, 181 дисертації автор вказує на те, що «Україна має розробити довгострокову стратегію політичних і економічних відносин з росією в «постсанкційному» контексті, не послаблюючи своїх позицій, оскільки потрібно розглядати різні сценарії розвитку постсанкційних відносин між Заходом та росією». У цьому питанні варто було б конкретизувати інформацію про основні положення цієї стратегії, а також досвід яких саме держав Україна запозичила при формуванні і реалізації норм цього важливого документа.

5. Розмірковуючи у підрозділі 3.2. дисертації про вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію санкційної політики загалом та її адміністративно-правового регулювання зокрема, Новіков Д. О. безпосередньо аналізує результати співпраці НАТО і України. З огляду на це, хотілося б уточнити, чи наявна, на думку автора, суттєва різниця у відношенні до санкцій проти РФ між урядами держав ЄС та США – з одного боку, та НАТО – з іншого?

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. У цілому зазначені нами недоліки мають переважно дискусійний характер та жодним чином не зменшують наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження та не впливають на позитивну характеристику роботи.

Зазначений вище аналіз та оцінка дисертації дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота Новікова Дениса Олександровича є завершеною самостійною науковою працею, актуальним та якісним дослідженням адміністративно-правового регулювання санкційної політики України.

Дисертаційна робота за змістом, структурою, актуальністю, оформленням, науковою новизною та висновками відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Новіков Денис Олександрович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право.

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук,
помічник начальника університету з
правової роботи – начальник відділу
юридичного забезпечення
Національного університету
оборони України**

Богдана ТИЧНА